

IVAN MEDEK V HLEDÁČKU STÁTNÍ BEZPEČNOSTI VE DRUHÉ POLOVINĚ PADESÁTÝCH LET

KAROLÍNA HONSOVÁ¹

Ivan Medek and The State Security in the 1950s

Abstract: The study focuses on Ivan Medek's prosecution in the second half of the 1950s. Medek was one of more than 60 people investigated and placed under trial in the so-called "Krték" action. Medek together with some of his friends was sentenced for illegally keeping in contact with his friends in Western Europe and for illegal practice regarding foreign currency. More specifically, Ivan Medek was sentenced for having helped his friend Stanislav Duchoň to obtain foreign currency for his trip abroad and agreeing to hide money belonging to his friend Jaromír Žid after his imprisonment. The study also describes Medek's personal life in the 1950s, including the very interesting circle of his friends.

Key words: Ivan Medek – the 1950s – State Security – communist persecution – communist judiciary – "Krték" action – Czech Philharmonic – Jaromír Žid – Egon Bondy

Contacts: Mgr. Karolína Honsová, Pracoviště historické sociologie FHS UK; karolina.honsova@seznam.cz

Úvod

Komunistická moc Ivanu Medkovi během celého jeho dospělého života v Československu neustále znepřijemňovala život. Nejprve byl nucen kvůli zápornému postoji k novému režimu, a především kvůli své pomoci Václavu Talichovi,² po únorovém převratu 1948 opustit studia na Pražské konzervatoři, počínaje padesátými léty byl perzekvován v zaměstnání. Po nástupu normalizace mu byla zakázána veřejná činnost. Poté, co se v prosinci 1976 stal jedním z prvních signatářů Charty 77, mu bylo zcela znemožněno pracovat v oboru a směl vykonávat pouze podřadná zaměstnání, navíc přerušovaná neustálými výpověďmi.³ Vyvrcholením perzekuce ze strany komunistické moci bylo jeho fyzické napadení příslušníky Státní bezpečnosti v lese za Prahou v roce 1978. Po tomto incidentu se Ivan Medek konečně rozhodl k emigraci do Rakouska. Všechny tyto případy perzekuce jsou jak historikům, tak těm, kdo Ivana Medka znali, do velké míry známé. Kauza Medkova vyšetřování a odsouzení ve druhé polovině padesátých let je ale dodnes velmi málo zpracována, a ani nejbližší příbuzní o ní nemají dostatek informací. A to i přesto, že se jedná o jediný případ, kdy byl Ivan Medek odsouzen k trestu odnětí svobody. Předkládaná studie se tuto mezeru v informacích o Medkově životě pokusí vyplnit.

Akce „Krték“

Do hledáčku Státní bezpečnosti se Ivan Medek v polovině padesátých let nedostal ani kvůli svému rodinnému původu, ani kvůli svému dřívějšímu spojení s Václavem Talichem, ale v souvislosti s vyšetřováním větší kauzy, tzv. akce „Krték“, které se stal nedobrovolně součástí. Hlavními vyšetřovanými v této kauze byli Jan Čákr, Břetislav Zvolský, Josef Mandič a Jaromír Žid. Jaromír Žid a Ivan Medek byli dlouholetí přátelé, znali se asi od roku 1946, kdy se seznámili na koncertě Českého komorního orchestru, jehož byl v té době Medek tajemníkem. Od té doby se přátelili nejen oni dva, ale také jejich rodiny, a Ivan Medek dokonce od roku 1954 docházel na lekce zpěvu k Židově manželce.⁴ Jaromír Žid byl bývalým ředitelem České filharmonie a koncertním jednatelem a zejména v době první republiky byl výraznou postavou československé hudební scény, stál za organizací vystoupení největších světových hudebních talentů v Praze.⁵ Medek se s ním tedy také často radil o programech koncertů, které organizoval, neboť Jaromír Žid měl s tímto bohaté zkušenosti.⁶

Ivan Medek se znal rovněž s dalším vyšetřovaným v akci „Krték“, Josefem Mandičem. S Ivanem Medkem seznámil Mandiče Jaromír Žid v roce 1955, neboť Mandič se jako hudební skladatel chtěl s Medkem poradit o možnosti umístění jeho skladeb na koncerty.⁷

¹ Autorka je studentkou doktorského studia Historické sociologie Fakulty humanitních studií UK.

² O Václavu Talichovi a Českém komorním orchestru viz např. vyprávění Františka Slámy: František SLÁMA, *Z Herálce do Šangrilá a zase nazpátek*, Říčany u Prahy 2001, s. 111–126. O perzekuci Václava Talicha viz také Jan KŘEŠŤAN, *Případ Václava Talicha: k problému národní očisty a českého heroismu*, Praha 2014.

³ Ivan MEDEK, *Děkuji, mám se výborně*, Praha 2005, s. 75.

⁴ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), fond (dále jen f.) Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Ivanem Medkem dne 18. prosince 1956, s. 1.

⁵ Viz např. obsáhlý rozhovor Ivana Medka s Jaromírem Židem z roku 1968. Dostupné online: <http://operaplus.cz/tag/jaromir-zid/>.

⁶ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Jaromírem Židem dne 11. prosince 1956, s. 1.

⁷ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Jaromírem Židem dne 8. ledna 1957, s. 2.

Vraťme se ale k popisované kauze. Vše začalo již v roce 1952, kdy jistý Josef Stehlík, později odsouzený k trestu odnětí svobody na dvacet dva let za organizování tzv. protistátní činnosti v rámci Spolku komerčních inženýrů, vypověděl, že Jan Čakrt, úředník Státní banky československé,⁸ převáděl v letech 1949 až 1951 ilegálně peníze na konta českých emigrantů v zahraničí, s čímž mu měl Stehlík pomáhat. Podle dochovaných dokumentů Archivu bezpečnostních složek na Čakrta Státní bezpečnost zaměřila intenzivnější pozornost až na začátku roku 1954, kdy začal být Čakrt sledován. Postupně se okruh sledovaných osob rozšířil na Čakrtovy kontakty a známé a sledovanými osobami se stali ještě v roce 1954 i Jaromír Žid a Josef Mandič. U některých vyšetřovaných osob, například u Josefa Mandiče, došlo také na obstavení korespondence a nasazení spolupracovníků.⁹

Podle Státní bezpečnosti Čakrt, Žid, Mandič, Zvolský a někteří další údajně prováděli nezákonné valutové převody ve spolupráci s úředníky zahraničních zastupitelských úřadů, sídlících v Praze, a devizové machinace a valuty prodávali na černém trhu, a tím poškozovali československé hospodářství. Dále měli proti Československu provádět vyzvědačství tím, že pro své známé v zahraničí shromažďovali informace o politické a hospodářské situaci v Československu.¹⁰ Akce „Krték“ byla velmi rozsáhlá a zahrnovala šedesát pět osob, proto se budu soustředit především na vyšetřování Jaromíra Žida a Josefa Mandiče, jejichž aktivity měly přímou souvislost s aktivitami Ivana Medka.

Jaromír Žid měl v průběhu padesátých let u sebe v držení zahraniční měnu, především americké dolary, ale i švýcarské franky, z různých zdrojů. Část z nich získal ještě v předválečném období a přes druhou světovou válku je měl uschovány ve Spojených státech, kde si je v roce 1946 vyzvedl. Část pocházela z peněžních zásilek od Židových známých, bratrů Richarda a Zdeňka Vogelových, českých emigrantů žijících v New Yorku. Jaromír Žid bratrům Vogelovým pomohl před druhou světovou válkou s vystěhováním do Spojených států. Z tohoto důvodu mu byla rodina zavázána a po komunistickém převratu se nabídla, že bude Žida podporovat potravinami a penězi. Toto skutečně dělala, a to od roku 1952 či 1953.¹¹

Poslední část cizí měny pak byla získána jako odměna za zprostředkování finanční transakce v zahraničí. Žid se od konce roku 1955 snažil přesvědčit svého přítele Josefa Mandiče, aby se pokusil pro Židova známého Maxmiliána Soudka zprostředkovat uvolnění a prodej cenných papírů uložených ve Švýcarsku (ty zde měl Soudek uloženy ještě z doby před druhou světovou válkou a nyní si přál je prodat, ale peníze byly jako německý majetek vázány a nebylo s nimi možné volně disponovat). Josef Mandič pracoval jako právní poradce pro italské velvyslanectví v Praze, a měl tedy

možnost vše vyřídit prostřednictvím italských zaměstnanců zde pracujících. Mandič pomoc nakonec slíbil v březnu 1956 a později skutečně zařídil uvolnění a prodej cenných papírů za švýcarské franky a americké dolary přes pracovníka ambasády Sana Merzana v létě 1956.¹² Balíky s valutami, asi šesti tisíci franky a čtyřmi tisíci dolary předal Mandič v září 1956 Židovi, který je dal Soudkovi. Žid i Mandič si však nechali menší část valut jako odměnu za zprostředkování. Dle některých dokumentů se na zprostředkování tohoto převodu podílel i Jan Čakrt.¹³

V průběhu padesátých let tak dle dokumentů Státní bezpečnosti Jaromír Žid cizí měnu, kterou získal z různých zdrojů, rozprodával svým známým, pokud ho o to požádali, a získával náhradou od nich českou měnu. Na jaře 1956 u Jaromíra Žida v souvislosti s vyšetřováním devizových machinací proběhla domovní prohlídka a část této cizí měny byla zabavena. Údajně na jaře 1956 pak Žid informoval Ivana Medka, že je vyšetřován pro machinaci s valutami. Ivan Medek byl tedy minimálně od jara 1956 (ale vzhledem k jeho přátelství s Jaromírem Židem spíše již dříve) informován, že Žid má možnost prodeje valut. V červnu 1956 pak Medka poprosil jeho přítel, hudebník Stanislav Duchoň,¹⁴ člen České filharmonie, zda by mu nepomohl opatřit americké dolary kvůli zájezdu České filharmonie do západní Evropy, na kterém si chtěl Duchoň pořídit kromě některých osobních věcí i léky pro nemocného bratra. Ivan Medek se tedy přirozeně obrátil právě na Jaromíra Žida. Ten Medkovi během několika dnů předal pro Duchoně dvacet pět amerických dolarů a Medek mu za ně dal ekvivalent částky v českých korunách, což v té době představovalo zhruba osm set sedmdesát korun.¹⁵

Asi v polovině roku 1955 Žid Medka požádal, zda by si na jeho adresu mohl nechat zasílat zmiňované balíčky s potravinami, které mu posílali Vogelovi z New Yorku, protože na jednu adresu bylo možné posílat jen několik málo balíčků ročně. Ivan Medek souhlasil a v letech 1955 a 1956 tak na jeho adresu dorazilo několik balíčků s potravinami.¹⁶

Jaromír Žid, Josef Mandič a Ivan Medek ale nebyli vyšetřováni jen kvůli devizovým machinacím. Jak bylo naznačeno výše, došlo také na obvinění ze špionáže.

Jaromír Žid, Jan Čakrt, Josef Mandič a další byli obviněni, že udržují ilegální spojení s osobami v zahraničí, shromažďují informace o československém hospodářství a politické situaci a prostřednictvím různých zahraničních zastupitelských úřadů, především britského a italského, ale také údajně íránského, finského a belgického, posílají dopisy s těmito informacemi do západního světa svým známým, anebo od nich naopak prostřednictvím diplomatické pošty přijímají dopisy či zásilky. Na každém tomto velvyslanectví měli mít známé úředníky, kteří jim tyto služby zajišťovali.¹⁷

⁸ Jan Čakrt se v roce 1928 stal tajemníkem guvernéra tehdejší Národní banky, po roce 1945 byl až do zřízení Státní banky československé v roce 1948 ředitelem Národní banky, viz ABS, svazková agenda, arch. č. 31279 MV, zpráva IV. správy ze dne 21. srpna 1954, s. 1–3.

⁹ ABS, svazková agenda, arch. č. 31279 MV, zpráva IV. správy ze dne 12. října 1954, Informativní zpráva o současném stavu v akci „Krték“ ze dne 3. května 1956, Zpráva o stavu rozpracování akce „Krték“ ze dne 19. prosince 1956.

¹⁰ ABS, svazková agenda, arch. č. 31279 MV, Návrh na uložení skupinového svazku reg. č. 61, arch. č. 31279 MV do archivu ze dne 12. listopadu 1962, dále Zpráva o stavu rozpracování akce „Krték“ ze dne 19. prosince 1956.

¹¹ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Jaromírem Židem dne 22. prosince 1956.

¹² ABS, f. Vyšetřovací spisy V-3246 MV, Protokol sepsaný s Josefem Mandičem dne 5. ledna 1957, s. 1–2.

¹³ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Výpisy z protokolu o výpovědi odsouzeného Jaromíra Žida ze dne 21. března 1957, s. 1–2, dále také svazková agenda, arch. č. 31279 MV, Zpráva o stavu rozpracování akce „Krték“ ze dne 19. prosince 1956.

¹⁴ Ivan Medek a Stanislav Duchoň se znali od roku 1952, kdy se seznámili při práci v České filharmonii.

¹⁵ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný se Stanislavem Duchoněm dne 13. února 1957, s. 1–2.

¹⁶ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Jaromírem Židem dne 22. prosince 1956, s. 1–2.

¹⁷ ABS, svazková agenda, arch. č. 31279 MV, Návrh na uložení skupinového svazku reg. č. 61, arch. č. 31279 MV do archivu ze dne 12. listopadu 1962, Zpráva o sledování v akci KRTEK ze dne 21. února 1955, Informativní zpráva o současném stavu v akci „Krték“ ze dne 3. května 1956.

Opět se v souvislosti s osudy Ivana Medka pojďme nyní soustředit na činnost Jaromíra Žida a Josefa Mandiče. Nejprve se podívejme na obvinění z udržování kontaktů se známými v západním světě tzv. ilegálními cestami.

Jaromír Žid, který sám korespondoval s rodinou Vogelových ve Spojených státech, měl toto poštovní spojení do zahraničí zajištěno především dvěma cestami, a to prostřednictvím britského a italského velvyslanectví. Předávání dopisů přes britské velvyslanectví zajišťoval úředník tohoto zastupitelského úřadu, jistý pan Práger¹⁸ a jeho manželka Julie Prágerová. Podle Židovy výpovědi měl totiž Práger možnost odesílat a přijímat dopisy ze zahraničí prostřednictvím diplomatické pošty. Pokud chtěl Jaromír Žid odeslat dopis do zahraničí, setkal se s paní Prágerovou, předal jí dopis a ona ho donesla na velvyslanectví svému manželovi, který ho posléze odesílal na adresu své dcery v Londýně.¹⁹ Jaromír Žid ale rovněž využíval možnost spojení do zahraničí prostřednictvím italského velvyslanectví, které měl jeho přítel Mandič. Jak bylo zmíněno výše, Mandič pracoval jako právní poradce pro italské velvyslanectví a zastupoval zájmy italských firem v Československu. Mandič vypověděl, že ho Jaromír Žid začátkem roku 1956 požádal o zprostředkování dopisního spojení s Vogelovými, což Mandič splnil.²⁰

Ivana Medka informoval Jaromír Žid o svém spojení do zahraničí prostřednictvím manželů Prágerových v létě 1956 – tak to alespoň oba uvedli ve svých výpovědích. Ivan Medek ho následně požádal, zda by nemohl tohoto spojení využít pro korespondenci s jedním ze svých nejlepších přátel, Vojtěchem Vogelem,²¹ tehdy již bývalým korepetitorem Národního divadla, kterému se v květnu 1956 podařilo při zájezdu do Berlína dostat se do západního sektoru a odtud emigrovat do Velké Británie, konkrétně do Londýna.²²

Poté, co Ivan Medek projevil přání kontaktovat svého přítele v exilu prostřednictvím britské ambasády, Jaromír Žid ho v létě roku 1956, pravděpodobně v srpnu, seznámil s Julií Prágerovou, především proto, aby mohl Medek v případě Židova zatčení a odsouzení s Vojtěchem Vogelem dále korespondovat tak, že by Prágerové předával dopisy, a také

Ivan Medek se svým přítelem, dirigentem Vojtěchem Vogelem. Soukromá sbírka.

aby jejím prostřednictvím měl případně možnost informovat bratry Vogelovy ve Spojených státech o Židově odsouzení.²³

S Vojtěchem Vogelem si mohl Medek dopisovat také prostřednictvím Mandiče, který, jak bylo uvedeno, měl možnost odesílat dopisy do zahraničí díky italskému velvyslanectví. Například v červenci 1956 předal Medek osobně Mandičovi dopis adresovaný rodičům manželky Vojtěcha Vogela ve Velké Británii. V létě a na podzim roku 1956 tedy Medek mohl korespondovat s Vojtěchem Vogelem, se kterým si vyměnil asi dva dopisy, a rovněž mu zaslal vánoční dárek – čtyři tištěné reprodukce svého dědečka Antonína Slavička.²⁴ Vogel v dopisech Medkovi naopak popisoval svůj odchod do emigrace,²⁵ život v Londýně a své snahy o prosazení se zde v hudební branži.²⁶

¹⁸ Na britském velvyslanectví v Praze se nepodařilo ověřit, zda v dané době skutečně nějakého pana Prágera zaměstnávalo, ani bližší informace o něm.

¹⁹ S Julií Prágerovou se Žid a Medek údajně scházeli buď v kostele sv. Tomáše, nebo v kostele sv. Josefa na Malé Straně, viz ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Ivanem Medkem dne 7. ledna 1957, s. 1–2.

²⁰ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3285 MV, Obžaloba ze dne 31. května 1957, s. 5.

²¹ Na tomto místě je důležité zdůraznit, že Vojtěch Vogel nebyl nijak spřízněn s rodinou Vogelových ve Spojených státech.

²² Vojtěch Vogel se pro emigraci rozhodl především z rodinných důvodů. Jeho žena Margaret byla britská státní příslušnice. S Vogelem se seznámila v Praze v roce 1951. Ve druhé polovině padesátých let pak emigrovala spolu s dětmi do Velké Británie, a Vogel se přirozeně rozhodl rodinu následovat. Jaromír Žid v jedné z výpovědí uvedl, že Medek a Vogel za ním přišli v květnu 1956, tedy těsně před Vogelovou emigrací, a radili se s ním o možnostech profesního uplatnění Vogela v Londýně. Žid Vogelovi doporučil vyhledat a požádat o pomoc Rafaela Kubelíka, který byl v té době ředitelem Královské opery v Londýně. Z Židovy výpovědi je tedy zřejmé, že Vogel se Medkovi svěřil se svým záměrem odejít do exilu. Vogel pak skutečně v Londýně pracoval v hudební branži, jako korepetitor a dirigent, a podle výpovědi Stanislava Duchoně mu skutečně k získání zaměstnání v oboru pomohl Rafael Kubelík. Duchoně také vypověděl, že se s Vogelem v Londýně setkal v listopadu 1956, kdy zde byl na zájezdu České filharmonie. Vogel ho prý vyhledal před koncertní síní a žádal ho, aby Medkovi vyřídil pozdrav a zprávy o sobě. Viz ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Jaromírem Židem dne 17. ledna 1957, s. 1–3, Protokol sepsaný se Stanislavem Duchoněm dne 13. února 1957, s. 3, Protokol sepsaný s Ivanem Medkem, 28. prosince 1956, s. 3. Rovněž Ivan Medek se osobně znal s Rafaelem Kubelíkem. Poprvé se s ním setkal v roce 1945 jako zástupce studentů konzervatoře. V letech 1946 až 1948 se s Kubelíkem stýkal v úředních záležitostech týkajících se Českého komorního orchestru. Na podzim roku 1956 pak Medek zaslal Kubelíkovi do Londýna noty českých skladeb prostřednictvím zřizence České filharmonie Žezulíka, viz ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Ivanem Medkem dne 21. ledna 1957, s. 4, dále Protokol sepsaný s Ivanem Medkem dne 23. ledna 1957, s. 1.

²³ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Ivanem Medkem dne 27. prosince 1956, s. 2, Protokol sepsaný s Ivanem Medkem dne 28. prosince 1956, s. 1.

²⁴ Vyprávění Ivana Medka o Antonínu Slavičkovi a rodině obecně viz I. MEDEK, *Děkuji, mám se výborně*, s. 15–17.

²⁵ Vojtěch Vogel odešel v roce 1959 z Londýna do Mnichova, kde pracoval v Rádiu Svobodná Evropa jako režisér. Jak uvádí Prokop Tomek, Vogel byl v sedmdesátých letech veden I. správou MV jako spolupracovník v kategorii „důvěrný styk“ s krycím jménem „Ptáčník“, viz Prokop TOMEK, *Objekt ALFA: Československé bezpečnostní složky proti Rádiu Svobodná Evropa*, Praha 2006, s. 95.

²⁶ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Jaromírem Židem dne 17. ledna 1957, s. 3.

Ivan Medek s manželkou Ljubou Medkovou-Strakovou, cca 1950. Soukromá sbírka.

Žid, Mandič a Medek ale nebyli vyšetřováni jen pro ilegální spojení do zahraničí, ale také pro vyzvědačství. Státní bezpečnost přišla s obviněním, že bratři Vogelovi v dopisech žádali Jaromíra Žida, aby jim zasilal informace o hospodářské a politické situaci v Československu a o tom, jak československá veřejnost vnímá osobnosti československého exilu, především Huberta Ripku a Petra Zenkla. Ve výpovědích Jaromíra Žida pak můžeme číst, že v průběhu roku 1956 žádal Ivana Medka i Josefa Mandiče, aby mu takové zprávy opatrovali. Medek i Mandič mu údajně podávání informací přislíbili, ale ani jeden z nich mu nakonec žádnou zprávu nedodal.²⁷

Jak bylo zmíněno výše, Ivan Medek věděl již od jara 1956, že Jaromír Žid je vyšetřován, neboť Žid se mu jako příteli sám svěřil. Skutečnost, že Jaromír Žid pokládal Ivana Medka za důvěryhodného, potvrzuje i fakt, že Medka v listopadu 1956, před druhým stáním svého procesu, požádal, aby u sebe doma ukryl balíček s poslední částí valut, kterou měl Žid dosud u sebe, s tím, že v případě, že nebude

uznán vinným, si balíček po soudním přelíčení vyzvedne. Jednalo se asi o 2000 amerických dolarů a 250 švýcarských franků. Dále Žid Medkovi svěřil do úschovy také 20 000 korun. Rovněž Medka poprosil, aby v případě jeho odsouzení z těchto peněz podporoval jeho rodinu. Medek si u sebe balíček nechal pouze čtrnáct dní, poté ho předal příteli Josefu Šedivému, který ho ukryl u sebe doma. Medek vypověděl, že Šedivému neřekl nic o obsahu balíčku, nicméně lze se domnívat, že to vypověděl proto, aby Šedivého chránil.²⁸

Zatčení a stíhání Ivana Medka

Osoby vyšetřované v rámci akce „Krték“ byly souzeny postupně, od roku 1956 do roku 1958. Jaromír Žid byl odsouzen Lidovým soudem v Praze dne 27. listopadu 1956 pro ohrožování devizového hospodářství na sedm měsíců odnětí svobody. Ivan Medek se ještě na začátku prosince 1956 radil s Židovou manželkou o tom, jak by bylo možné zažádat o přerušení jeho trestu ze zdravotních důvodů. Nicméně

²⁷ Je zřejmé, že obvinění z vyzvědačství ze strany Státní bezpečnosti bylo politicky motivováno, vykonstruováno a nevycházelo z reálného podkladu. Výpovědi vyšetřovaných lze zejména v tomto bodě považovat za zmanipulované. Nicméně i kdyby Jaromír Žid skutečně Vogelovým v dopisech psal o situaci v Československu, nebo i kdyby Medka a Mandiče požádal o zajímavé informace pro známé žijící v zahraničí, nejednalo se samozřejmě o špionáž ani výzvědnou činnost, ale o předávání informací mezi přáteli. Výpovědi viz ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Jaromírem Židem dne 8. ledna 1957, s. 3, Protokol sepsaný s Jaromírem Židem dne 14. února 1957, s. 1, dále V-3285 MV, Návrh na konečné opatření ze dne 25. března 1957, s. 2; dále f. Vytříděné spisy sekretariátu ministra vnitra, sign. 319–35–11, zpráva Stížnostního oddělení MV ze dne 15. května 1957, s. 1.

²⁸ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Ivanem Medkem dne 18. prosince 1956, s. 2.

postupně byly zatýkány další osoby a brzy došlo i na Ivana Medka. Ten byl zatčen 18. prosince 1956 a ještě téhož dne byl přijat do věznice. Vyšetřování pak bylo oficiálně zahájeno 20. prosince. Ve zprávě z osobní prohlídky z 18. prosince je popsáno, co měl Ivan Medek v době zatčení na sobě: hnědý kožený kabát, hnědé kalhoty, šedé sako, bílou proužkovanou košili, šedý klobouk, a u sebe měl například sáček s cukrovinkami, živočišné uhlí, spínací špendlík a plnicí pero značky Parker.²⁹

Ivan Medek nebyl v průběhu vyšetřování dotazován jen na již zmíněné aspekty své údajné činnosti. V průběhu vyšetřování Státní bezpečnost zaměřila pozornost i na další epizody Medkova života, které mohla využít v Medkův neprospěch.

Při domovní prohlídce, která u Medka proběhla v souvislosti s jeho zatčením, byly nalezeny některé tzv. protistátní tiskoviny. Za prvé se jednalo o výstřižky z krajanských periodik *New Yorkské listy* a *The Daily Svornost*, která byla vydávána v Chicagu. Přítomnost výstřižků z krajanských tiskovin Medek vysvětlil tím, že v roce 1947 jednal právě s těmito periodiky o možnosti otisknutí některých děl svého otce, Rudolfa Medka.³⁰ S redaktorem „Svornosti“ se Medek dokonce podle své výpovědi sešel v roce 1947 v Praze a právě od něj získal některé výstřižky.³¹

Dále byly u Medka nalezeny dopisy od jeho přítele Oldřicha Korteho,³² které obsahovaly přehled zpráv ze zahraničního rozhlasu o maďarské revoluci roku 1956, a také několik letáků z tzv. balonové akce Svobodné Evropy.³³ Jednalo se především o letáky s názvy *Češi a Slováci!* a *Projev N. S. Chruščeva, prvního tajemníka komunistické strany Sovětského svazu, na tajném zasedání XX. sjezdu KSSS dne 24. února 1956*.³⁴ Medek později vypověděl, že některé letáky u něj nalezené získal od Oldřicha Korteho, který je našel u Letov, a dva další letáky našel sám Medek v okolí Čejkovic v letech 1953 a 1956.

Ivan Medek a Oldřich Korte spolu několikrát hovořili o poslechu zahraničního rozhlasu. Medek se Kortemu svěřil, že vysílání Rádía Svobodná Evropa kvůli rušení nemůže zachytit. Protože Korte Rádio Svobodná Evropa poslouchal,³⁵ poslal během podzimu roku 1956 Medkovi dva dopisy, ve kterých mu líčil obsah vysílání, především týkající se maďarského povstání.³⁶

Hudební skladatel Oldřich Korte, přítel Ivana Medka. Soukromá sbírka.

Při vyšetřování byl proti Medkovi použit také dopis belgické královny Alžběty Gabriele Bavorské, který jí zaslala Medkova manželka. Královna Alžběta se asi v únoru 1955 prostřednictvím československého ministerstva kultury dotázala, jak se daří rodině Ljuby Medkové, roz. Strakové, a požádala o podrobné informace. Medkova manželka Ljuba byla totiž sestrou tehdy již zemřelého houslisty Jiřího Straky, který žil v Bruselu a byl učitelem houslí v belgické královské

²⁹ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol o zadržení ze dne 18. prosince 1956, s. 1.

³⁰ Jak známo, ideologické tažení proti pravici i pravicové kultuře začalo již těsně po druhé světové válce. Skutečným cílem nebylo potrestání zločinů údajně pravice, ale odstranění opozice nastupující levice. Diskreditace postav československé pravice paradoxně zahrnovala i ty osobnosti, které byly aktivní pouze v době druhé republiky či na začátku války, jako například Rudolf Medek, který zemřel v roce 1940. Již v letech 1945 až 1948 se tedy zmínky o Rudolfovi Medkovi v tisku objevovaly jen výjimečně. Ivan Medek se v roce 1947 snažil spolu se Zdeňkem Kalistou o vydání vybraných básní Rudolfa Medka, sbírka se však nakonec kvůli nástupu komunismu vydání nedočkala. Proto je logické, že se Ivan Medek pokoušel prosadit publikaci prací svého otce v krajanských periodikách. Srov. Katya KOCOUREK, *Čechoslovákista Rudolf Medek: politický životopis*, Praha 2011, s. 221–222.

³¹ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Ivanem Medkem dne 4. ledna 1957, s. 1–2.

³² S Oldřichem Františkem Kortem, hudebním skladatelem, se Medek znal od první poloviny čtyřicátých let, kdy oba studovali na konzervatoři. Oldřich Korte byl v době nacistické okupace zapojen v odbojové skupině, která podporovala partyzánskou skupinu u Stříbrných Hor jídlem a přinášáním informací. V době svého totálního nasazení pak prováděl sabotáže na letadlech, viz ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-5243 MV, Zápis o výpovědi Oldřicha Korteho ze dne 2. října 1950, s. 2.

³³ Viz Prokop TOMEK, *Balony svobody: letákové operace Svobodné Evropy 1951–1956*, Cheb 2014, s. 122, 170.

³⁴ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Ivanem Medkem dne 5. ledna 1957, s. 1, leták *Češi a Slováci!*, dále V-3835 MV, Zápis ze dne 11. října 1958, s. 2, Protokol o výpovědi Ivana Medka ze dne 4. ledna 1957, s. 1–4.

³⁵ Oldřich Korte byl v roce 1958 vyšetřován kvůli trestní věci „rozesílání dopisů pobuřujícího a štvavého charakteru“. Korte byl obviněn, že v předchozích letech rozesílal svým známým, včetně Ivana Medka, dopisy „štvavého obsahu“, přičemž zprávy, které jim v těchto dopisech sděloval, čerpal z „nepřátelského vysílače Svobodná Evropa“. Zároveň svým známým zasílal letáky shazované Svobodnou Evropou a žádal je, aby tyto dále šířili. Viz ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3835 MV, Usnesení ze dne 8. října 1958, s. 1, Protokol o výpovědi Ivana Medka ze dne 4. ledna 1957, s. 1–4.

³⁶ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Ivanem Medkem dne 4. ledna 1957, s. 1–5, Protokol sepsaný s Ivanem Medkem dne 5. ledna 1957, s. 1.

ČEŠI A SLOVÁCI!

SLYŠTE POSELSTVÍ, KTERÉ K VÁM DNES PŘICHÁZÍ ZE SVOBODNÉHO SVĚTA: SOVĚTSKÝ SVAZ SLÁBNE! LID SOVĚTY OKUPOVANÝCH ZEMÍ SE STÁVÁ SILNĚJŠÍM!

- **Sovětský svaz slábne.** Boj o Stalinovo dědictví otrásá celým sovětským imperiem, do Kremle se vplížil strach. Kdo padne s Beriou a kdo po Beriovi? Kolik milionů obětí si vyžádá čistka, k níž nyní dojde — největší čistka, jakou kdy Sověty prošly?
- Kolik obětí si tato čistka vyžádá v Sovětském svazu a kolik obětí si vyžádá v okupovaných zemích? Kdo padne s Beriou v Praze a koho strhne jeho pád v Bratislavě? Kdo bude novým Slánským a kdo novým Clementisem? A až se bude čistka rozrůstat do šířky a do hloubky, až začne z ústředí zasahovat do krajů a do okresů, do úřadů a do továren — kolik funkcionářů strany ji přežije se zdravou kůží?
- Přežije ji jen ten, kdo se včas odpoutá od potápějící se komunistické lodi. Přežije ji jen ten, kdo se postaví na stranu lidu a připojí se k jeho boji proti utlačovatelům.
- Tak nebo onak, Sověty jsou ve slepé uličce. Jestliže moskevská bota spočine ještě tíživěji na šíji porobených a jestliže Moskva zvýší svoje požadavky na polekaných loutkových vládách v okupovaných zemích, zvýší se tím jen odpor lidu: neboť lid se již nevrátí k slepé poslušnosti. Jestliže ve své snaze zmírnit nenávist lidu budou komunistické režimy chtít uchlácholit svoje poddané slibováním ústupků, jak jsme to viděli ve východním Německu a v Maďarsku, vrátí se s nepořízenou: lid se již nedá podvést.
- **Lid se stává silnějším.** První plameny lidové vzpoury vyšlehly v Československu a ve východním Německu. Z Plzně, z Moravské Ostravy, z Oslavan, z Berlína, z Drážďan, z Magdeburku zaburácela celým světem ozvěna této vzpoury a hluboce otrásla celou sovětskou državou: lid projevil svoji sílu.
- Komunistické režimy poznaly nebezpečí, které jim hrozí, a zachvěly se strachem. Začaly se omlouvat, začaly pěstovat sebekritiku, začaly slibovat. V Německu musila komunistická vláda odvolat protidělnická opatření. V Československu se vyděšený režim rozhodl, že upustí od trestních zásahů proti fluktuaci a absentismu. V Moskvě se pod vlivem zpráv o lidových bouřích v Československu a v Německu zostril vnitřní boj, jemuž padl za oběť Beria a všemocná policie. Ano, Vaše vzpoura pomohla změnití běh dějin: na bojišti se objevily nové síly, lid si v zápase s režimem vydobyl první veliké vítězství.

ČEŠI A SLOVÁCI!

- Cím více Vaši utlačovatelé propadají nejistotě, tím větší je Vaše jistota, že zvítězíte. Režim se Vás bojí, ví že síla je na Vaší straně. Nadešla chvíle, kdy lidová jednota, společná vůle a společný postup může vybojovat splnění společných požadavků. Vaše bojiště je v továrnách a na polích. Na tomto pracovním bojišti máte převahu, na tomto bojišti nemůžete být poraženi. Nespokojíte se sliby, budete žádat činy. Nespokojíte se drobtý, budete na svých vykořisťovateliích žádat víc a víc. Neosobujeme si, právo Vám poroučet nebo Vám radit. Vy sami a Vaši noví vůdcové, kteří se rodí a kteří se zocelují v boji, víte sami nejlépe kde a jak zasáhnout. Chceme Vás však ujistit, že nejste sami: V lidových masách všude za železnou oponou doutná oheň vzpoury a jeho jiskry přeskakují ze země do země. Všude ve svobodném světě jsou s Vámi Vaši přátelé: tak jak poroste Vaše odhodlání, poroste i jejich pomoc.

SVOBODNÁ

EVROPA

rodině. Ljuba Medková tedy napsala královně Alžbětě dopis, který měl být do Belgie údajně odeslán prostřednictvím ministerstva kultury a kulturního attaché československého velvyslanectví v Bruselu.

Do jara 1956 ale nepřišla Medkovým od belgické královny žádná odpověď a Medek se obával, že dopis nebyl do zahraničí vůbec odeslán, neboť jeho žena Ljuba v něm popsala rodinnou situaci velmi kriticky. Ivan Medek se proto pokusil zaslat královně druhý dopis prostřednictvím Vladislava Topinky, úředníka belgického velvyslanectví, který měl pomáhat s odesláním dopisů do zahraničí také Jaromíru Židovi.³⁷ V tomto dopise popsal Ivan Medek kromě tíživé finanční a bytové situace i to, že knihy jeho otce Rudolfa Medka jsou zakázány a Rudolf Medek je považován za tzv. reakčního spisovatele. Dále psal o tom, že kvůli svému rodinnému původu, ale také kvůli svému vztahu k dirigentu Václavu Talichovi má špatný kádrový posudek a nemůže získat lepší práci, z čehož pramení špatná finanční situace jeho rodiny.

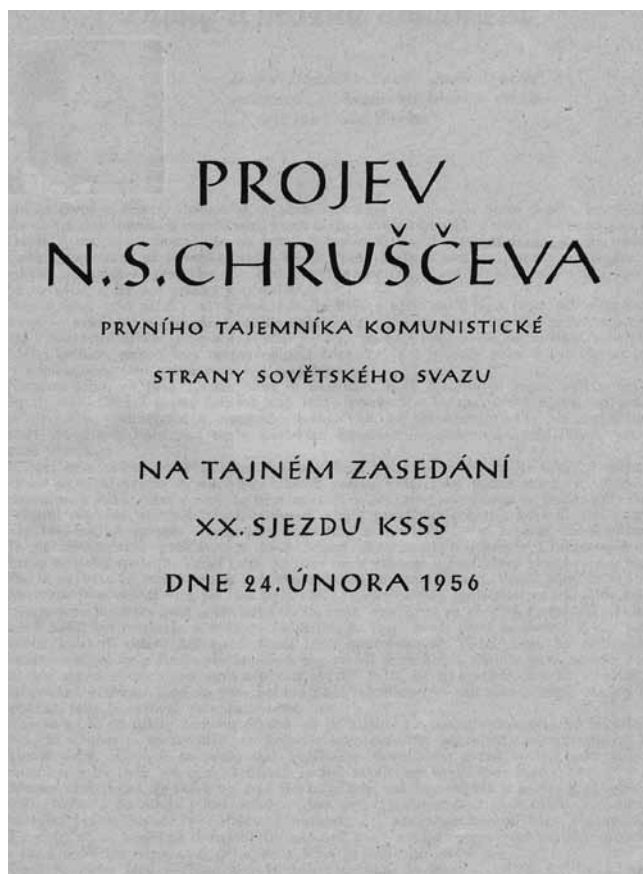
V říjnu 1956 se pak k Medkovým dostavila Lucienne Goldé, členka belgické delegace žen, která do Československa přijela na pozvání Československého svazu žen. Lucienne Goldé Medkovým oznámila, že dopis odeslaný prostřednictvím ministerstva kultury skutečně královně Alžbětě došel, a proto byla Goldé vyslána zjistit, jak se rodině žije.³⁸

Zajímavá je i zpráva o Medkových stycích se Zbyňkem Fišerem, tj. Egonem Bondym. Zpráva vyzdvihuje Bondyho jako „přívržence“ surrealismu a upozorňuje na jeho styky s Karlem Teigem a „popraveným trockistou“ Závišem Kalandrou. Ivan Medek se s Bondym seznámil zřejmě prostřednictvím svého bratra Mikuláše, který byl pravděpodobně spolu s Bondym součástí volné skupiny surrealistických umělců. Podle Státní bezpečnosti Bondy v rámci této skupiny propagoval trockistickou ideologii prostřednictvím surrealisticko-trockistických básní. V té době bydlel Ivan Medek s rodinou spolu s bratrem Mikulášem, a tak se schůzky této skupiny občas odehrávaly i u Medkových.³⁹

Na druhou stranu se však podle dokumentů Archivu bezpečnostních složek zdá, že Egon Bondy předával zároveň informace o Medkových Státní bezpečnosti. Tento dojem budí zejména zpráva o pohřbu matky Ivana a Mikuláše Medkových, Evy Medkové-Velkoborské, rozené Slavičkové. Podle té se pohřbu účastnilo i několik členů Masarykovy rodiny. Anna Masaryková, doslovně ve zprávě „podle reprodukce Zbyňka Fischera“, pronesla na pohřbu krátký projev, v němž mimo jiné zmínila tehdy již mrtvého Jana Masaryka s poznámkou, že nebýt doby, byl by na pohřbu ještě s nimi, a že je to právě tato doba, která je hubí a klátí.⁴⁰

Odsouzení Ivana Medka

V únoru 1957 bylo vyšetřování proti Medkovi skončeno. Nejdříve měl být Medek obviněn z trestného činu ohrožení devizového hospodářství, ale nakonec mu bylo dne 15. února

„Projev N. S. Chruščeva, prvního tajemníka komunistické strany Sovětského svazu, na tajném zasedání XX. sjezdu KSSS dne 24. února 1956“ – leták z balónové akce Rádia Svobodná Evropa, zabavený při domovní prohlídce u Ivana Medka. Soukromá sbírka.

oznámeno obvinění z trestného činu podílnictví na ohrožení devizového hospodářství, dle § 250 k § 145 trestního zákona. Nakonec byl tedy Medek obviněn „pouze“ z toho, že u sebe ukryl balíček s valutami od Jaromíra Žida a že opatřil Stanislavu Duchoňovi cizí měnu na cestu do zahraničí.⁴¹

Hlavní líčení Medkova procesu proběhlo před Lidovým trestním soudem v Praze 26. března 1957 a ve stejný den byl Medek uznán vinným dle obžaloby a odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na tři měsíce.⁴²

Proti tomuto rozsudku se odvolal prokurátor, který pro Medka navrhl vyšší trest. Medkův obhájce žádal o zamítnutí odvolání, zejména prosil o přihlídnutí soudu k blížícímu se narození dalšího dítěte manželů Medkových. Odvolací řízení proběhlo 20. května 1957 a odvolání prokurátora bylo zamítnuto.⁴³ Z vězení byl Ivan Medek propuštěn ještě v březnu, neboť do délky trestu se započítávala i doba, kdy byl obviněný ve vazbě.⁴⁴

Jak bylo řečeno výše, soudní procesy s osobami zahrnutými do akce „Krték“ probíhaly od roku 1956 do roku 1958.

³⁷ ABS, svazková agenda, arch. č. 31279 MV, Návrh na uložení skupinového svazku reg. č. 61, arch. č. 31279 MV do archivu ze dne 12. listopadu 1962.

³⁸ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol sepsaný s Ivanem Medkem dne 20. listopadu 1956, s. 1–4.

³⁹ ABS, svazková agenda, arch. č. 31279 MV, zpráva IV. správy o Ivanu Medkovi ze dne 8. prosince 1956, s. 5.

⁴⁰ ABS, svazková agenda, arch. č. 31279 MV, zpráva IV. správy o Ivanu Medkovi ze dne 8. prosince 1956, s. 5.

⁴¹ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Rozhodnutí o skončení vyšetřování ze dne 15. února 1957, s. 1.

⁴² ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Obžaloba ze dne 8. března, s. 1–2, Rozsudek ze dne 26. března 1957, s. 1.

⁴³ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3246 MV, Protokol o odvolacím líčení ze dne 20. května 1957, s. 1–3.

⁴⁴ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3835 MV, Protokol o výslechu svědka Ivana Medka ze dne 20. října 1958, s. 1–2.

Tento návrh zdůvodňují tím, že jedinou zábranou, která nedává předpoklady k okamžitému zapojení Ivana MEDKA do naší práce jest jeho povaha a charakterové rysy. Ivan MEDKA se jeví jako nesmlouvavě přímý, upřímný a v tomto směru i přísný vůči sobě, jest hluboce myšlenkově založen a v tomto směru vývojově zatížen katolicismem. Jsem přesvědčen, že vhodnou argumentací jest možno otázku katolicismu u něho natolik zvykat, že nebude překážkou pro naši práci. Tento názor vyplývá z jeho vlastní řeči, kdy se k současnému církevnímu dění staví kriticky.

V době počátečního připoutávání nebyl by zatímně informován o metodách státobezpečnostní práce. Zatímně brie označován krycím jménem "Med".

*Souhlasí
v. m. h.*

zám.

por. J. Laštovka
por. Laštovka

ARCHIV BEZPEČNOSTNÍ SVAZKY
Zrušen stupeň utajení
ustanovení § 157 odst. 1 zák. 47/1988 Sb.

Poslední strana zprávy o zpravodajském rozhovoru s Ivanem Medkem, při kterém se komunistické orgány snažily Medka zavázat ke spolupráci. ABS, svazková agenda, arch. č. 31279 MV, Zpráva o zpravodajském rozhovoru s Ivanem Medkem ze dne 9. dubna 1957, s. 6.

Výše trestů se pohybovala od tří měsíců do dvaceti pěti let. Mandič byl odsouzen v červenci 1957 k trestu odnětí svobody na pět let za trestné činy ohrožení devizového hospodářství a porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizincem.⁴⁵

Již v den, kdy byl nad Ivanem Medkem vynesena rozsudek, tedy 26. března 1957, byl IV. správou ministerstva vnitra (MV) vydán návrh na zpravodajský rozhovor s Medkem. Návrh připomíná, že do Medkovy obžaloby nebyla zapracována všechna jeho trestná činnost, jako například neohlášení trestné činnosti Žida a Korteho, neohlášení plánovaného odchodu do zahraničí Vojtěcha Vogela a zasílání zpráv do ciziny ilegálním způsobem. Ve zprávě se dále uvádí, že během vyšetřování bylo zjištěno, že Medek „má široké společenské styky, a to nejen ze svého oboru (umění, hudba), nýbrž že má přístup i do kruhů finančních a i k cizincům. Toto vyplývá z jeho funkce při pořádání hudebních i jiných společenských událostí.“⁴⁶ Dále bylo podle zprávy zjištěno, že Medek, díky tomu, že je synem Rudolfa Medka, snadno získává důvěru tzv. bývalých lidí. Z tohoto důvodu zpráva navrhovala pokusit se Medka získat jako spolupracovníka.⁴⁷

Pohovor o možnosti spolupráce⁴⁸ s Ivanem Medkem proběhl 4. dubna 1957 a trval celkem čtyři hodiny. Během pohovoru Ivan Medek neprovokoval, ale zároveň se nechoval zbytečně servilně. Na otázku, zda by byl ochoten Státní bezpečnost informovat o trestné činnosti (rozuměj protirežimní), Medek odpověděl vyhýbavě v tom smyslu, že by to znamenalo, že by měl být něco jako detektiv, a že má rád lidi, kteří jsou ve svém oboru mistry, a navíc že se bojí, že by byl v této činnosti diletantem, a to se mu přičí.⁴⁹ Npor. Laštovka, který rozhovor vedl, na závěr své zprávy vyjádřil názor, že

„jedinou zábranou, která nedává předpoklady k okamžitému zapojení Ivana Medka do naší práce jest jeho povaha a charakterové rysy. Ivan Medek se jeví jako nesmlouvavě přímý, upřímný a v tomto směru i přísný vůči sobě, jest hluboce myšlenkově založen a v tomto směru vývojově zatížen katolicismem“.⁵⁰

Závěr

I na tomto případě, stejně jako na tisíci dalších, se názorně ukazují praktiky Státní bezpečnosti v padesátých letech. Pouhá pomoc přátelům či snaha získat zpět ztracený majetek byla označena za machinaci s valutami, touha o udržení kontaktu s blízkými, kteří emigrovali, byla označena za „udržování ilegálního spojení do zahraničí“. K tomu samozřejmě přistoupila nařčení vykonstruovaná, jako obvinění ze špiónáže, neboť výměna informací s kýmkoli žijícím v zahraničí musela podle komunistické moci nutně být vyzvědačstvím a předáváním informací cizí moci. Rovněž vidíme snahu ze strany Státní bezpečnosti vypátrat a použít proti vyšetřovaným všechny jejich prohřešky, zveličit je, případně k nim přidat další, vykonstruované. Přitom se v této kauze u obviněných ve skutečnosti jednalo o obyčejnou pomoc mezi přáteli, projevy laskavosti, udržování spojení s přáteli a známými v západním světě, a především o snahu přežít a uhájit svá práva v totalitním režimu.

Pro Ivana Medka nebyl tento střet s komunistickou mocí první, a bohužel ani poslední. Důležité ale je, že v něm, stejně jako v těch dalších, obstál se ctí.

⁴⁵ ABS, f. Vyšetřovací spisy, V-3285 MV, Rozsudek ze dne 4. července 1957, s. 1–2, dále také svazková agenda, arch. č. 31279 MV, Žádost o rozmístění odsouzených ze dne 23. července 1957 a rozhodnutí o prodloužení doby úlože do roku 1990 ze dne 16. května 1980.

⁴⁶ ABS, svazková agenda, arch. č. 31279 MV, Návrh na zpravodajský pohovor s Ivanem Medkem z akce „Krték“ ze dne 26. března 1957, s. 1.

⁴⁷ ABS, svazková agenda, arch. č. 31279 MV, Návrh na zpravodajský pohovor s Ivanem Medkem z akce „Krték“ ze dne 26. března 1957, s. 1–4.

⁴⁸ Ivan Medek se musel dostavit na základě písemného pozvání.

⁴⁹ ABS, svazková agenda, arch. č. 31279 MV, Zpráva o zpravodajském rozhovoru s Ivanem Medkem ze dne 9. dubna 1957, s. 5.

⁵⁰ ABS, svazková agenda, arch. č. 31279 MV, Zpráva o zpravodajském rozhovoru s Ivanem Medkem ze dne 9. dubna 1957, s. 6.

Děti Ivana Medka: vlevo nejstarší dcera Viktorie, vpravo syn Jan, mezi nimi je dcera Mikuláše Medka Eva. Fotografie je z roku 1956, kdy byl Ivan Medek stíhán. Soukromá sbírka.

Ivan Medek s rodinou, na klíně mu sedí nejmladší dcera Tereza, která se narodila nedlouho po jeho propuštění z vazby, 1964. Soukromá sbírka.